

פרשת וישלח

בראשית פרק-לו

{א} וַיֹּאמֶר ה' תִּלְדוּת עֲשׂוּ הוּא אֲדוֹם:

אור החיים

הוא אדום. אמר כן ג' פעמים בפרשה זו, להיות שנשבע ה' לאבד אדום, לזה הזכיר **עשו** כי הוא אדום, והזכיר העיר דכתיב: **בהר שעיר הוא אדום.** אם אינו ענין לעשו - תנהו ענין לעיר עצמה. והזכיר בני עשו כי הם אדום, דכתיב: **ואלה אלופיהם הוא אדום** לומר, כי כָּלֵם ידלקו באש של בית יעקב לצד שְׂכָלֵם נקראים אדום אשר נתן ה' לישראל, וגם עשו עצמו. והוא רמוז בדברי רז"ל, שאמרו: עתיד עשו להתעטף בציצית ויבא וישב בין הצדיקים, והקב"ה מושכו משם וכו' דכתיב: ואם בין כוכבים וגו' משם וגו'.

רעיא מהימנא

פְּבַד - איהו דרגא דעשו: **עשו הוא אדום** - הוא כניש כל דמין בין צלולין בין עכורין, ולא אבחין בין טב לביש, לא עביד אפרשותא בינייהו. לְפָא - איהו ישראל, דאבחין בין טב לביש, בין דם טמא לדם טהור.

{ב} עֲשׂוּ לָקַח אֶת-נָשָׁיו מִבְּנוֹת כְּנַעַן אֶת-עֲרֹה בַת-אִילֹן הַחֲתִי וְאֶת-אֶהֱלִיבָמָה בַת-עֵנָה בַת-

צַבְעֹן הַחֲתִי:

רש"י

עדה בת אילון. היא בשמת בת אילון, ונקראת בשמת על שם שהיתה מקטרת בשמים לעבודת אלילים:

אהליבמה. היא יהודית, והוא כינה שמה יהודית, לומר, שהיא כופרת בעבודת אלילים כדי להטעות את אביו: בת ענה בת צבעון. אם בת ענה לא בת צבעון, ענה בנו של צבעון, שנאמר ואלה בני צבעון ואיה וענה, מלמד שבא צבעון על כלתו אשת ענה, ויצאת אהליבמה מבין שניהם, והודיעך הכתוב שכולן בני ממזרות היו:

{ג} וְאֶת-בְּשֵׁמֶת בַּת-יִשְׁמָעֵאל אַחֹת נְבִיּוֹת:
רש"י

בשמת בת ישמעאל. ולהלן קורא לה מחלת, מצינו באגדת מדרש ספר שמואל, ג' מוחלים להן עונותיהן, גר שנתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה, ולמד הטעם מכאן, לכך נקראת מחלת, שנמחלו עונותיו: אחות נביות. על שם שהוא השיאה לו משמת ישמעאל, נקראת על שמו:

{ד} וַתֵּלֶד עֲדָה לְעִשׂוֹ אֶת-אֵלִיפַז וּבְשֵׁמֶת יִלְדָה אֶת-רְעוּאֵל:
בעל הטורים

ותלד עדה. בבני יעקב כשמייחסם, אומר: בני לאה, בני רחל, וכן בכולן לפי שהם בניינו של עולם, ולכך נקראו בנים. אבל בני עשו - אינם נקראים בנים אלא ולדות, כמו ולד בהמה:

{ה} וְאֶהְיֶיבְמָהּ יִלְדָה אֶת-יַעֲוֹשׁ וְאֶת-יַעֲלָם וְאֶת-קָרַח אֱלֹהֵהּ בְּנֵי עֵשָׂו אֲשֶׁר יִלְדוּ-לוֹ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:
רש"י

ואהליבמה ילדה וגו'. קרח זה ממזר היה, ובן אליפז היה, שבא על אשת אביו – אל אהליבמה אשת עשו, שהרי הוא מנוי עם אלופי אליפז בסוף הענין:

{ו} וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת-נָשָׁיו וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-בְּנֹתָיו וְאֶת-כָּל-נַפְשֹׁתַי בֵּיתוֹ וְאֶת-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-בְּהֵמָתוֹ וְאֶת כָּל-קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל-אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו:
רש"י

וילך אל ארץ. לגור באשר ימצא דאם לא כן למה אינו מפרש לאיזה ארץ הלך:

הרמב"ן

ויקח עשו את נשיו ואת בניו ואת בנותיו. זה המסע היה אחרי שוב אחיו מחרן...בניו וביתו היו בארץ כנען...ואחרי שחזר אחיו לארץ כנען - פנה לו מפניו, כי ידע שארץ כנען נחלת אחיו אשר נתן לו אביו בברכתו, ולקח בניו וכל נפשות ביתו עם רב והלך לשעיר להתיישב שם.

זוהר

תא חזי לבתר דמית יצחק ועשו אתפרש לסטריה, מה כתיב: ויקח עשו את נשיו וגו' מפני יעקב אחיו, דשבק ליה ליעקב קרן וריוח, שְׁעִבוּדָא דמצרים וארעא, וזבין ליה חולקיה מן מערתא דכפלתא, ואזל ליה מן ארעא ומן מהימנותא.

{ז} כִּי-הָיָה רְכוּשָׁם רָב מִשְׁבַּת יַחֲדָו וְלֹא יִכְלֶה אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם לְשֵׂאת אֹתָם מִפְּנֵי מְקַנְיָהֶם:
רש"י

ולא יכלה ארץ מגוריהם. להספיק מרעה לבהמות שלהם. ומדרש אגדה מפני יעקב אחיו, מפני שטר חוב של גזירת כי גר יהיה זרעך, המוטל על זרעו של יצחק, אמר, אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר, ומפני הבושה שמכר בכורתו:

הרמב"ן

ולא יכלה ארץ מגוריהם. טעמו עיר מגוריהם היא חברון, אשר גר שם אברהם ויצחק. כי ארץ כנען תשא כזה וכזה אלף פעמים. אבל עשו, בראותו כי לא יוכל לעמוד בעירו ובמקומו - עזב את כל הארץ לאחיו והלך לו.

בעל הטורים

ולא יכלה. ב' במסורה – דין, ואיך ולא יכלה עוד הצפינו. לפי שיעקב - שרתה עליו שכינה, ומצרים עובדי ע"א ולא היה יכול לסבול:

{ח} וַיֵּשֶׁב עֵשָׂו בְּהַר שְׁעִיר עֵשָׂו הוּא אֲדָוּם:

{ט} וַאֲלֵה תִלְדוֹת עֵשָׂו אָבִי אֲדָוּם בְּהַר שְׁעִיר:

רש"י

ואלה. התולדות שהולידו בניו משהלך לשעיר:

{י} אֱלֹהִים שְׁמוֹת בְּנֵי-עֵשָׂו אֶלְיָפוֹ בֶּן-עֶדְהָ אִשְׁתֵּי עֵשָׂו רְעוּאֵל בֶּן-בְּשֵׁמֶת אִשְׁתֵּי עֵשָׂו:

{יא} וַיְהִיו בְּנֵי אֶלְיָפוֹ תִימָן אוֹמָר צֶפּוֹ וְגַעְתָּם וְקָנָז:

{יב} וְתַמְנֵעַ | הָיְתָה פִּילְגֵשׁ לְאֶלְיָפוֹ בֶּן-עֵשָׂו וַתֵּלֶד לְאֶלְיָפוֹ אֶת-עַמְלֵק אֱלֹהִים בְּנֵי עֶדְהָ אִשְׁתֵּי עֵשָׂו:

רש"י

ותמנע היתה פילגש. להודיע גדולתו של אברהם כמה היו תאבים לידבק בזרעו, תמנע זו בת אלופים היתה, שנאמר ואחות לוטן תמנע, ולוטן מאלופי יושבי שעיר היה, מן החורים שישבו בה לפנים, אמרה, איני זוכה להנשא לך, הלואי ואהיה פילגש. ובדברי הימים מונה אותה בבניו של אליפז, מלמד שבא על אשתו של שעיר ויצאה תמנע מביניהם, וכשגדלה נעשית פילגשו, וזהו ואחות לוטן תמנע, ולא מנאה עם בני שעיר, שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב:

הרמב"ן

ותמנע היתה פילגש. מפני שלא הקפיד בכל האחרים להודיע שם האם...כי בני אליפז החמשה היו ידועים לו כי הולידם מנשיו, ועמלק בעבור היותו בן פלגש - לא היה לו שם באחיו והיה נכלל עם בני עשו בעבור היותו מזרעו, והוצרך הכתוב לומר כי אמו פלונית.

פירונו

ותמנע היתה פילגש. שהיה אליפז מהכובשים את הארץ ולקח את תמנע אחות האלופים וכבש אותה לפילגש:

{יג} וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל נַחַת וְזָרַח שְׁמָה וּמְזָה
 אֵלֶּה הָיוּ בְּנֵי בְשֵׁמֶת אִשְׁתּוֹ עֵשׂוּ:

{יד} וְאֵלֶּה הָיוּ בְּנֵי אֶהֱלִיבָמָה בַּת-עֵנָה בַּת-
 צְבָעוֹן אִשְׁתּוֹ עֵשׂוֹ וַתֵּלֶד לְעֵשׂוֹ אֶת- (יעיש) יְעוֹשׁ
 וְאֶת-יַעֲקֹב וְאֶת-קָרַח:

בעל הטורים

יעוש. יעיש כתיב, שקבץ י' אומות לבא על ישראל בחורבן הבית
 והם אהלי אדום וגו' וי' גליות גלו ישראל על ידו:

{טו} אֵלֶּה אֱלוֹפֵי בְנֵי-עֵשׂוֹ בְּנֵי אֶלְיָפֹז בְּכוֹר עֵשׂוֹ
 אֱלֹוֹף תִּימָן אֱלֹוֹף אוֹמֵר אֱלֹוֹף צָפוֹ אֱלֹוֹף קָנֹז:

רש"י

אלה אלופי בני עשו. ראשי משפחות:

{טז} אֱלֹוֹף-קָרַח אֱלֹוֹף נְעֹתָם אֱלֹוֹף עַמְלָק
 אֵלֶּה אֱלוֹפֵי אֶלְיָפֹז בְּאֶרֶץ אֲדוֹם אֵלֶּה בְּנֵי עֵדָה:

{יז} וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל בֶּן-עֵשׂוֹ אֱלֹוֹף נַחַת אֱלֹוֹף
 זָרַח אֱלֹוֹף שְׁמָה אֱלֹוֹף מְזָה אֵלֶּה אֱלוֹפֵי רְעוּאֵל
 בְּאֶרֶץ אֲדוֹם אֵלֶּה בְּנֵי בְשֵׁמֶת אִשְׁתּוֹ עֵשׂוֹ:

{יח} וְאֵלֶּה בְּנֵי אֶהֱלִיבָמָה אִשְׁתּוֹ עֵשׂוֹ אֱלֹוֹף
 יְעוֹשׁ אֱלֹוֹף יַעֲקֹב אֱלֹוֹף קָרַח אֵלֶּה אֱלוֹפֵי
 אֶהֱלִיבָמָה בַּת-עֵנָה אִשְׁתּוֹ עֵשׂוֹ:

{יט} אֵלֶּה בְּנֵי-עֵשׂוֹ וְאֵלֶּה אֱלוֹפֵיהֶם הוּא אֲדוֹם: